

Av. Taner SAVAŞ

hukuk köşesi

BİLGİNİZ OLSUN (1)

İlk defa, 4982 sayılı kanunla Türk Hukuk Sistemine dâhil olan bilgi edinme hakkı, bireyin, kamu kuruluşlarında yer alan belge ve bilgilere ulaşmasını ve bu suretle bir denetim mekanizmasının da işlemlerini sağlayan temel haklardan birisidir. Bilgi edinme hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de yerini almıştır. Bilgi edinme hakkının temel işlevlerinden birisi, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, kamu kuruluşlarını bireylerin denetimine tabi tutmaktır. Aslında, çoğu zaman siyasetçiler tarafından şeffaf bir yönetimin sağlanacağı sözlü olarak vaat edilmekte, ne var ki, siyasi erk ele geçirildiğinde bu vaatler unutulmaktadır. İşte Bilgi Edinme Kanunu ile bu vaatler sözlü olmaktan öte yazılı bir metne dönüştürülmüştür. Ancak, yasanın etkin bir birey denetimini sağladığını söylemek güçtür.

Ele alacağımız 4982 sayılı yasanın amacı tahmin edileceği üzere demokratik ve şeffaf yönetimin gereği olan bilgi edinme hakkının kullanılmasının esaslarını belirlemektir. Biz bu yazımızda, daha ziyade bilgi edinme hakkının kullanılma şeklini izah etmeye çalışacağız. Zira bilgi edinme hakkının kullanımı ile ilgili istatistikler incelendiğinde, bireylerin bu hakkı kullanmak için yaptıkları başvuru sayısının az olduğu ve başvuruların çoğunlukla da reddedildiği anlaşılmaktadır.

Bilgi edinme hakkı, kanunla tüm gerçek veya tüzel kişilere tanınmıştır. Dolayısıyla, tüzel kişiliği bulunmayan topluluklar bu hakka sahip değildir. Örneğin, bir adi şirketin bilgi edinme talebi, 4982 sayılı kanun kapsamında kabul edilmeyecektir. Yine yabancıların bilgi edinme talepleri ile ilgili olarak müteakabiliyet ilkesi benimsenmiştir. Buna göre, bilgi edinme talebinde bulunan yabancıların ülkesinde, Türk Vatandaşlarına da bilgi edinme hakkı tanınmışsa bu haktan yararlanabilecek, aksi takdirde yararlanamayacaktır.

Bilgi ve belge verme yükümlülüğü kamu kurum ve kuruluşları için geçerlidir. Buna göre, talebin kamu kurum ve kuruluşlarına yönetilmesi gerekir. Bu anlamda bir özel şirkete bilgi edinme talebiyle başvurulmasına olanak bulunmamaktadır.

Bilgi edinme talebinin, başvuru sahibinin adı ve soyadı, imzası, oturma yeri veya iş adresini, başvuru sahibi tüzel kişi ise tüzel kişinin unvanı ve adresi ile yetkili kişinin imzasını ve yetki belgesini içeren dilekçe ile yapılması gerekmektedir. Kanunumuz, internet yoluyla da bilgi edinme başvurusu yapılabileceğini öngörmüştür. Ancak, tüm başvurular için, başvurunun kime ait olduğunun tespit edilebilir nitelikte olması koşulu getirilmiştir. Bu durumda, en doğrusu bilgi edinme dilekçesiyle bizzat kuruma müracaat etmektir. Dilekçede, istenen bilgi veya belgelerin de açıkça belirtilmesi gerekmektedir.

Bilgi edinme hakkı sınırsız değildir. Kanunumuz bu hakka bazı sınırlamalar getirmiştir. İlk olarak, istenen bilgi ve belgenin,

başvuru yapılan kurumun görevine ve elinde bulunan bilgi ve belgelere ilişkin olması gereklidir. Mesela, Yüksek Öğretim Kurumuna, orta dereceli okullara ilişkin olarak yapılan bir bilgi edinme başvurusu, bilgi Milli Eğitim Bakanlığı ile ilgili olduğu için olumsuz sonuçlanabilecektir. Aslında bu durumda, Yüksek Öğretim Kurumu'nun başvuruyla ilgili kuruluşa göndermesi gerekir, ancak bu gerçekleşse bile takdir edersiniz ki, zaman kaybına yol açacaktır. Dolayısıyla, öncelikle, bilgi edinme başvurusu yapacağımız kurumu iyi belirlememiz gerekmektedir.

Yine, istenilen bilgi veya belge, kurumun, ayrı veya özel bir çalışma, araştırma, inceleme ya da analiz yapmasını gerektiriyorsa, talep reddedilebilecektir. Ancak, kanaatimizce kurumun kaydında yer alan bilgiler için bu madde hükmü geçerli değildir. Burada, kastedilen başka yerlerden de ilave bilgi edinilmesi halidir. Gerçekten, Bilgi Edinme ve Değerlendirme Kurulu, "Samsun ve Erzurum Pazarlama Bölge müdürlüklerinin 1997-2003 yılları arasında döneme ait bilançolar ve ekleri ile malzeme alımları, yakıt, elektrik, su, telefon vs giderleri, ilgili firma isimleri, ödenen para miktarı, tarihleri vs ayrıntıları kapsayan bilgi ve belgelerin suretlerinin" istenmesi şeklindeki bilgi edinme talebine cevap verilmesi gerektiğine hükmetmiştir (BEDK, 20.09.2004 tarih ve 2004/106 sayılı karar). Dolayısıyla, bilgi edinme başvurusu kurum kayıtlarında araştırma yapılmasını gerektiriyorsa, kurumun cevap verme yükümlülüğü vardır. Ancak, bu durumda kurum istenen bilgiyi derlemek için gerekli masrafları, bilgi edinme talebinde bulunandan isteyebilir.

Bir diğer sınırlama da ilan edilmiş olan bilgi ve belgelerle ilgilidir. İstenen bilgi ve belge daha önceden ilan edilerek kamuoyuna duyurulmuşsa, Kurumun bu tür bilgi ve belgeleri verme yükümlülüğü yoktur. Ancak, bu durumda da kurumun bilgi ve belgenin yayımlandığı yerle ilgili bilgileri vermesi gerekmektedir. Bir başka sınırlama da, belli bir tarihte açıklanacağı, duyurulacağı önceden belirtilmiş olup, zamanından önce açıklanması halinde kamu yararını zedeleyecek veya kişisel menfaat temin etmek için kullanılacak bilgi veya belgelerdir. Bu tür belgeler bilgi edinme başvurusuna konu olamaz. Ancak belirtilen tarih geçtikten sonra, bu tür bilgi ve belgeler de bilgi edinme hakkı kapsamına dâhil olur. Kanunun bu hükmü, bu suretle bilgi ve belge ile çıkar elde edilmesini yahut kamu menfaatlerinin zarar görmesini engellemeyi amaçlamıştır. Örneğin, kamulaştırma yapılmasına ilişkin bir projenin, karara dönüşmeden önce açıklanmaması bu mahiyettir.

Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'ndaki sınırlamalar kapsamlı, bize ayrılan bölüm ise sınırlı olduğundan, bu konuyu iki bölümde anlatacağız. Gelecek sayıda, kanunun getirdiği sınırlamaları anlatmaya devam edeceğiz.